

Brugsen FYLDER 120 ÅR

Thisted Arbejderfor-
enings udsalg, som det
så ud de første år efter
stiftelsen.

Siden den beskedne begyndelse i Thisted 1866 er dansk brugsforeningsbevægelse vokset til at omfatte 1.447 butikker over hele landet med en samlet årlig omsætning på over 20 milliarder kr. og et medlemstal, der nærmer sig millionen. Aage Büchert fortæller nogle træk fra pionertiden.

Dette emblem med den flittige
arbejdsbi som symbol blev båret
af de første brugs-pionerer i
Norden, Thisted Arbejderfor-
enings medlemmer 1866.

Pastor Hans Christian Sonne,
igangsætter af Danmarks
første levedygtige brugs.

Prisv. 1908

<i>Rør Caffee</i>	<i>120</i>	<i>Smødester</i>	<i>28</i>
<i>Porte " pd</i>	<i>100</i>	<i>Rosiner</i>	<i>30</i>
<i>lr " pd</i>	<i>80</i>	<i>Sagogræn</i>	<i>25</i>
<i>sk Melis</i>	<i>25</i>	<i>Brug "</i>	<i>12</i>
<i>hel "</i>	<i>25</i>	<i>Mais flgr</i>	<i>—</i>
<i>st " gr</i>	<i>22</i>	<i>Pis</i>	<i>18</i>
<i>" " "</i>	<i>22</i>	<i>Bønner</i>	<i>10</i>

Pristavle fra 1908 fra udstillingen „Den gamle Brugs“, der for nylig
har været vist på Holstebro lokalhistoriske Museum.

MODERFORENINGEN Thisted Kjøbstads Arbejderforening talte ved slutningen af sit første leveår 170 medlemmer, heraf lidt over 100 arbejdsmænd og håndværkere. Starten skete under stor modstand fra de handlende i den lille konservative Limfjordsby: „Skarpe avisartikler, trusler mod arbejderne, endog en smædeviser der... ikke af- lagde noget heldigt vidnes- byrd om poesien stand- punkt i Thisted“, som brugs- foreningens igangsætter pastor Sonne skrev i en be- rømt pjece året efter.

Da Brugsens fremgang ik- ke blot skyldes dens idé, men lige fuldt de mennesker der førte ideen ud i praksis, er det værd at spørge: Hvordan var han egentlig – denne liberale præst med det åbne og ærlige ansigt, der blev pioner for Brugsen – ja for hele den danske andelsbe- vægelse, eftersom brugsfor- eningerne var de første andelsforeninger herhjemme?

Munter og ligevægtig

Af fødsel var han bornhol- mer fra Neksø, hvor faderen var købmand og engelsk konsul. Fr. Voigt skriver i et jubilæumsskrift fra 1921:

I hjemmet lærte han, at pligtopfyldelse og flid er dy- der, som det både er en ære og en fordel at bevare livet igennem. Han var velbega- vet, havde et hurtigt nemme, og da han havde både lyst og anlæg for boglig syssel, blev det bestemt, at han skulle studere.

Teologien hindrede ham ikke i at have forstand på penge. Foruden at være for- mand var han også regn- skabsfører for Brugsen. Men hans åndelige horisont var afgørende for det, han blev. I Thisted-foreningens første stormfulde år var hans mun- tre og ligevægtige gemyt af stor betydning for tilhænge- re, der var ved at miste modet.

Det var høje mål pionere- ne i Thisted havde sat sig. Ikke alene ville man frem- skaffe billigere varer og bed- re kvaliteter, men man ven- tede også at indvinde et pænt overskud ved at for- dele varerne til en lav dags- pris.

Af overskuddet skulle der tilskrives hvert medlems konto 5% rente af det indbe-

talte indskud, og 2½% af overskuddet skulle årlig henlægges til „anskaffelse af nyttig læsning og til tilvejebringelse af et fælles forsamlingshus og læseværelse“. Efter fradrag for henlæggelse og afskrivning fordeltes resten af overskuddet som dividende – den blev i praksis 6 skilling pr. rigsdalers køb, eller 25%.

Ånd og materie

Pastor Sonne anså anvendelsen af penge til oplysning som noget, der hører med

til selve brugsforeningens væsen:

Det er ikke størrelsen af denne oplysningsfond som for os er det afgørende. Vi ved godt, at mange brugsforeninger virker under så små forhold, at de ikke kan afse meget dertil. Hvad det for os kommer mest an på, er den ånd, som derved bliver rådene i foreningen – nemlig at blikket vendes bort fra det materielle, idet medlemmernes tanker ledes hen på, at der også findes andre formål end at skaffe så stort et

udbytte som muligt, og herved er meget vundet. Thi omend det selvfølgelig er glædeligt, at en forening giver et godt overskud, har det dog sine meget betænkelige sider, når dette bliver den eneste higen og tragten.

Oplysningsvirksomheden skulle ikke blot dreje sig om brugsforeningsforhold. I brugsforeningernes første år omfattede foredragsvirksomheden på medlemsmøderne et vidt spekter af emner. I Herfølge brugs holdt skolelærer Christiansen i

1870 fx. foredrag om „livsforsikringsanstalten, om den atmosfæriske luft og om den elektriske telegraf, samt fortalte kommunismens og socialismens historie og et stykke af brugsforeningernes, navnlig de engelskes“. Ifølge bladet „Arbeideren“ fortalte skolelæreren det således, at det stod klart for os, at både kommunismen og socialismen er store vildfarelser, der aldrig kunne bringe arbejderklassen længere end fra dynen i halmen.

Pastoren i Herfølge sup-

Store boller med bid i

Det er ikke kun børnene, der vil elske de dejlige store fastelavnsboller bagt med det gode Safir mel.

Grove fasteboller

(4 stk.)
 75 g margarine 175 g (3 dl) grahamsmel
 2 dl vand ca. 400 g
 50 g gær (6 1/2 dl)
 2 dl ymer Safir
 1 spsk. honning hvedemel
 1 tsk. salt æg til pensling
 3 spsk. upole-rede sesamfrø
 Margarine smeltes og hældes i en skål. Vandet tilsættes, og gæren udrøres heri. Ymer, honning, salt, sesamfrø og mel tilsættes, og dejen æltes godt igennem. Stilles til hævnings et lunt sted ca. 3/4 time. Dejen slås ned og formes til 4 boller, der trykkes flade. Efterhæver på pladen ca. 15 min. Pensles med æg. Bagetid: Ca. 25 min. ved 200°.
 Tips: Dejen kan også trilles til 16 små boller. Bagetiden er så 15-20 min.

Brugsen fylder 120 i år

Fortsat fra side 49

Nogle af stifterne af verdens første levedygtige brugs i Rochdale ved Manchester.

plerede oplysningsvirksomheden ved en aften at holde foredrag om åndedrættet, og formanden, tømrer Niels Jensen fortalte om den religiøse opvækkelse i landet.

Skål for kongen og Brugsen

I FDBs jubilæumsbog fra 1946, hvorfra disse oplysninger stammer, skriver Andreas Fynning:

Brugsforeningerne hører unægtelig nærmest til livets prosaside. Og dog var der i

de gamle brugser en ægte sans for det festlige.

Tømmerup brugsforening holdt fx. i 1870'erne 2 fester om året, en om sommeren og en om vinteren. „Aftenen tilbragtes med samtaler og sange. Ved bordet blev der udbragt skåler for kongen, Danmark, Slesvig, brugsforeningen osv. Aftenen endte med en dans“. I „Arbejderen“ for feb. 1871 hedder det:

Vi kunne ikke noksom opfordre de forskellige foreninger til at give sådanne fester

en gang imellem, thi det er ikke nok at vi virker for det materielle i brugsforeningerne. Der må også virkes i åndelig retning, og dertil tjener en god fest.

I førnævnte pjese giver pastor Sonne også udtryk for den mere alvorlige side af baggrunden for de første brugsforeningers virke. Han taler om det økonomiske tryks nedbrydende virkning på en mand med disse ord:

Ofte er han ude af stand til at klare den afbetaling, han har forpligtet sig til, og må

finde på udflugter. Hans re-
delighed begynder at svinge.
Han kan ikke skaffe sig kraf-
tig og nærende kost og søger
i stedet at styrke sig på
brændevin eller bruger det
måske som middel til at for-
drive bekymringerne. Han
glider dybere og dybere, den
ene gode følelse hos ham
udslukkes efter den anden,
modet synker og han giver
tabt. Skulle nogen mene, at
dette billede er for mørkt, tør
jeg desværre påstå, at virke-
ligheden frembyder alt for
mange sådanne.

Brugsforeningsbevægelsen var i Sonnes øjne et af midlerne mod tidens onder. Medlemmerne kunne herigennem sikre sig gode og uforfalskede varer, selv beholde fortjenesten ved salget, efterhånden vikte sig ud af deres gæld og opspare en lille kapital via deres indestående i foreningen, og endelig skulle foreningen virke direkte til medlemmernes åndelige højnelse ved at tilvejebringe nyttig læsning. „Og efterhånden som en forening vinder fast fod og får flere midler at råde over, udvider den sin virksomhed i alle retninger for at fremme medlemmernes velvære“.

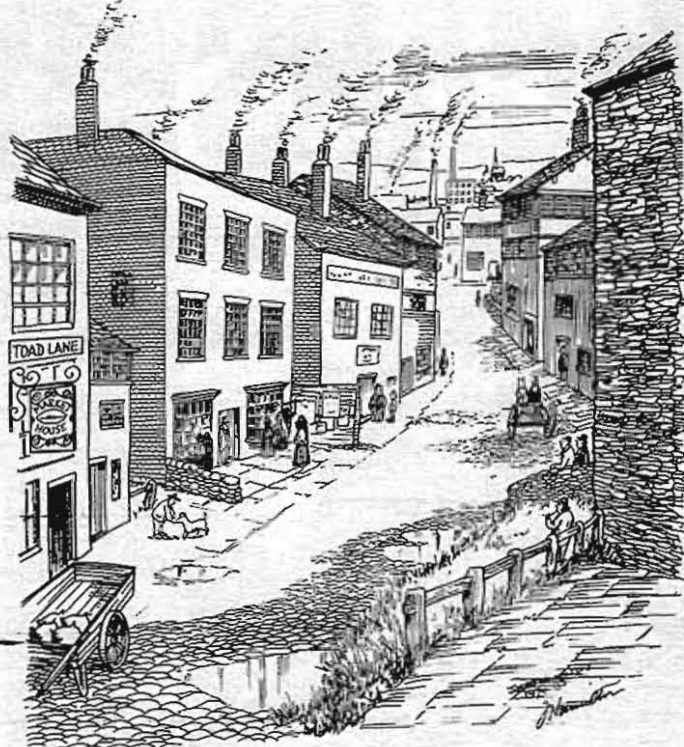
Det engelske forbillede

I denne måned, hvor der udsendes medlemskort til alle brugsmedlemmer som adgangstegn til en buket af fordelagtige tilbud, kan det måske have interesse at notere, at man i Thisted lige-
som nu ikke behøvede at være medlem for at handle i

Brugsen, men at ikke-medlemmer kun fik halv dividende.

En af Sonnes vigtigste inspirationer var det, der var sket i England 1844, da 28 fattige vævere i Rochdale oprettede verdens første levedygtige brugsforening. Sonne skrev bl.a. en artikel i „Thisted Amtstidende“ om de engelske foreningers virksomhed. Det var også fra Rochdale, man overtog bestemmelsen om at anvende en del af overskuddet til oplysningsformål. Rochdalepionerernes Brugs i „Tudsestræde“ i den lille by i Lancashire betragtede ikke medlemmerne blot som kunder, men som kooperatører, hvis ånd – så vel som deres mave – behøvede nærende kost. Hvad angår det til maven, førte moderforeningen i Rochdale i begyndelsen kun 5 varer: hvedemel, havregryn, smør, sukker og tællelys. I Thisted var vareudvalget ikke meget større: Brød, ost, klipfisk, Sct. Croix sukker, kaffe, soda og tørv – men ikke brændevin!

AAGE BÜCHERT

ORIGINAL STORE, ROCHDALE PIONEERS, 1844.

Den brugsbutik, der blev moder til alverdens brugser, åbnede 21. december 1844 i Tudsestræde i Rochdale, hvor der i dag er indrettet et museum for Rochdale-pionerernes historiske bedrift. Tegneren har søgt at genskabe gadebilledet fra dengang.